

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Рішення вченої ради Бердянського
державного педагогічного
університету

від «25» серпня 2016 року
(протокол № 1)

ПП 14 Спеціальна педагогіка з історією

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА

**обов'язкової навчальної дисципліни
підготовки бакалавра**

(назва освітнього ступеня)

спеціальності 016 Спеціальна освіта

(шифр і назва спеціальності)

**Бердянськ
2017 рік**

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: О.В. Ревуцька, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри прикладної психології та логопедії

БЕРДЯНСЬКИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

Обговорено та рекомендовано методичною радою Бердянського державного педагогічного університету «16» червня 2016 року, протокол №8

ВСТУП

Програма обов'язкової навчальної дисципліни «Спеціальна педагогіка з історією» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівців освітнього ступеня *бакалавр*, галузі знань *01 Освіта/Педагогіка*, спеціальності *016 Спеціальна освіта*.

Предметом навчальної дисципліни є вивчення теорії та практики спеціального навчання та виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку в спеціальних закладах та сім'ї.

Міждисциплінарні зв'язки: психолого-педагогічного (загальна та вікова психологія, нейропсихологія, психологія мовлення, спеціальна психологія, психодіагностика, педагогіка, логопедія); медико-біологічного (вікова анатомія і фізіологія людини, невропатологія) циклів.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** навчальної дисципліни «Спеціальна педагогіка з історією» є озброєння здобувачів вищої освіти знаннями з теорії спеціального навчання та виховання дітей з особливими освітніми потребами в спеціальних закладах та сім'ї, практична підготовка здобувачів вищої освіти до виконання професійних обов'язків дефектолога спеціальної школи або дошкільного закладу.

1.2. Основними **завданнями** дисципліни «Спеціальна педагогіка з історією» є: повідомити історію становлення та здобутків спеціальної (корекційної) педагогіки та сучасні тенденції навчання дітей з психофізичними порушеннями; ознайомити майбутніх дефектологів з основними видами порушень фізичного і розумового розвитку дітей, що обумовлюють відхилення в їх розвитку; охарактеризувати особливості психофізичного розвитку дітей різних нозологічних груп; показати єдність закономірностей нормального та дизонтогенетичного розвитку дитини, розкрити принципи їх компенсаторно-корекційного навчання і виховання; ознайомити з організацією допомоги і системою закладів для дітей з психофізичними порушеннями в Україні; ознайомити з організацією прийому дітей в спеціальні заклади і роботою інклюзивно-ресурсних центрів; закріпити і розширити вміння здобувачів вищої освіти вивчати і аналізувати особливості навчальної діяльності та поведінки дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, виявляти відхилення в їх розвитку, розкривати деякі шляхи виправлення цих порушень; підвищити теоретичну та практичну підготовку здобувачів вищої освіти до роботи з дітьми з психофізичними порушеннями.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні набути таких **компетентостей**:

ЗК-9. Дослідницько-аналітична компетентність. Здатність виявляти та вирішувати проблеми; знати основні методи наукового пошуку; вміти систематизувати та узагальнювати отримані результати, обробляти та аналізувати інформацію; формулювати логічні висновки; оформлювати і презентувати результати наукової діяльності.

ЗК-12. Загальнонавчальна. Здатність навчатися й оволодівати інноваційними методичними підходами, сучасними системами, методиками, технологіями навчання, розвитку й виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку.

ФК-1. Теоретико-методологічна. Здатність до застосування знань провідних гуманістичних теорій, концепцій, вчень щодо виховання і навчання осіб з обмеженими психофізичними можливостями, зокрема, порушеннями мовленнєвого розвитку; здатність відстоювати власні корекційно-педагогічні, навчально-реабілітаційні переконання, дотримуватись їх у житті та професійній діяльності.

Та демонструвати такі **результати навчання:**

ПРН-1. Знає сучасні теоретичні основи спеціальної освіти, здатний застосовувати елементи теоретичного та експериментального дослідження в професійній діяльності.

ПРН-2. Володіє знаннями в галузі спеціальної освіти при вирішенні освітньо-виховних та науково-методичних завдань з урахуванням вікових та індивідуально-типологічних відмінностей дітей.

ПРН-4. Здатний до застосування в освітньому процесі сучасних методик, корекційно-педагогічних технологій та технічних засобів навчання для забезпечення якості володіння навчальними досягненнями.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 4/120 (кредитів ЄКТС/години).

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теорія та практика навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку

Тема 1.1. Предмет, завдання, напрями розвитку спеціальної педагогіки

Об'єкт, предмет, мета й завдання спеціальної педагогіки. Категоріально-понятійний апарат спеціальної педагогіки. Галузі спеціальної педагогіки. Зв'язок спеціальної педагогіки з іншими науками. Методологічні й теоретичні основи спеціальної педагогіки. Концепції Л.С. Виготського про закономірності психічного розвитку в нормі й патології; концепція про провідну роль навчання в розвитку. Принципи спеціальної педагогіки й методи педагогічного дослідження.

Тема 1.2. Еволюція відносин суспільства й держави до осіб з відхиленнями в розвитку

Становлення західноєвропейської системи допомоги особам з відхиленнями в розвитку. Історія становлення й розвитку національних систем фахової освіти за М. Малофєєвим. Основні етапи становлення та розвитку дефектологічної науки в Україні. Основні проблеми сучасної спеціальної педагогіки. Концепція розвитку корекційної освіти в Україні.

Змістовий модуль 2. Спеціальна освіта осіб з особливими потребами

Тема 2.1. Педагогічна типологія дітей з особливими освітніми потребами

Сучасна педагогічна типологія дітей з особливими освітніми потребами. Варіанти дизонтогенезу за В. Лебединським. Групи дітей із психофізичними порушеннями. Причини, які призводять до порушень психічного й (або) фізичного розвитку дітей. Структура та особливості процесу порушеного розвитку. Фактори, що впливають на своєрідність розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Особливі освітні потреби й зміст спеціальної освіти. Завдання виховання та навчання дітей з психофізичними порушеннями. Роль корекційного педагога у навчанні, вихованні і розвитку дітей з психофізичними порушеннями.

Тема 2.2. Сучасна система спеціальних закладів для дітей з психофізичними порушеннями.

Дошкільна освіта з дітей з особливими освітніми потребами – мережа дошкільних закладів спеціального призначення. Комплектування спеціальних дошкільних закладів. Освітній процес у спеціальних дошкільних закладах. Перерозподіл видів занять між вихователями й дефектологами. Шкільна система фахової освіти. Особливості складання навчальних планів і програм для спеціальних освітніх закладів. Професійна орієнтація, система професійної освіти осіб з обмеженою працездатністю.

Змістовий модуль 3. Педагогічні системи спеціальної освіти: сурдопедагогіка – наука про навчання і виховання дітей з порушенням слуху

Тема 3.1. Загальні основи сурдопедагогіки

Предмет, завдання та методи сурдопедагогіки. Зв'язок сурдопедагогіки з іншими науками. Історія розвитку поглядів на виховання та навчання дітей з порушеннями слуху. Вплив зниження слуху на загальний розвиток дітей. Педагогічна класифікація дітей з порушеннями слухової функції. Методи дослідження слухової функції (суб'єктивні та об'єктивні).

Тема 3.2. Корекційно-педагогічна допомога дитині з порушеннями слухової функції

Спеціальна освіта слабочуючих. Організація виховання і навчання у спеціальних дошкільних закладах. Педагогічна система білінгвістичний підхід у сурдопедагогіці. Педагогічна система навчання глухих на основі словесного мовлення. Верботональна система навчання дітей, що нечують. Спеціальні технічні засоби для глухих. Професійна освіта й соціальна адаптація осіб з порушеним слухом. Кохлеарна імплантація в реабілітації осіб з порушенням слуху. Теорія та практика виховання дітей з порушеннями слухової функції.

Змістовий модуль 4. Педагогічні системи спеціальної освіти: тифлопедагогіка – наука про навчання та виховання дітей з порушенням зору

Тема 4.1. Загальні питання тифлопедагогіки

Тифлопедагогіка – як наука; об'єкт, предмет та завдання тифлопедагогіки. З історії тифлопедагогіки. Зв'язок тифлопедагогіки з іншими науками. Склад учнів шкіл для сліпих дітей та дітей зі зниженим зором. Ступені порушення зору; причини й наслідки порушень зору. Організація допомоги дітям з порушеним зором в Україні. Допомога у системі охорони здоров'я та системи соціального захисту. Допомога в системі освіти. Проблема компенсації у тифлопедагогіці.

Тема 4.2. Основи тифлодидактики

Процес навчання в школах для дітей з порушеним зором. Зміст та спеціальні засоби навчання в школах для дітей з порушеннями зору. Підручники та засоби навчання сліпих і слабозорих учнів. Принципи та методи навчання сліпих та слабозорих дітей. Тифлотехнічні засоби компенсації порушених функцій зорового аналізатора. Лікувально-профілактична, санітарно-гігієнічна й відновлювальна робота в спеціальних школах. Виховання дітей з порушеним зором. Професійне навчання в системі суспільства сліпих, вищих та середніх спеціальних закладів. Профорієнтація, професійна освіта й трудова діяльність сліпих і слабозорих.

Змістовий модуль 5. Педагогічні системи спеціальної освіти: олігофренопедагогіка – наука про навчання та виховання дітей з порушенням інтелектуального розвитку

Тема 5.1. Загальні основи олігофренопедагогіки

Предмет, завдання та принципи, методи олігофренопедагогіки. Завдання спеціального дошкільного виховання та система спеціальних закладів для розумово відсталих дітей. Загальна характеристика історичного розвитку олігофренопедагогіки. Теорія освіти та навчання розумово відсталих дітей. Розумова відсталість як соціально-педагогічна проблема. Особливості фізичного та психічного розвитку розумово відсталих дітей у ранньому та дошкільному віці. Особливості пізнавальної діяльності розумово відсталих учнів.

Тема 5.2. Система навчально-виховних закладів для розумово відсталих дітей

Освітньо-виховні заклади для розумово-відсталих дітей. Корекційно-виховна спрямованість педагогічного процесу у допоміжній школі. Своєрідність процесу навчання в допоміжній школі. Принципи, зміст та методи навчання у допоміжній школі. Форми організації навчально-виховної і корекційної роботи у допоміжній школі. Теорія виховання у допоміжній школі. Трудове виховання та професійно-трудова підготовка учнів, фізичне та естетичне виховання учнів. Учніський колектив та педагогічний персонал допоміжної школи.

Змістовий модуль 6. Педагогічні системи спеціальної освіти: діти із затримкою психічного розвитку

Тема 6.1. Затримка психічного розвитку як педагогічна проблема

З історії навчання дітей із затримкою психічного розвитку. Причини виникнення і форми затримки психічного розвитку в дітей. Психолого-педагогічна характеристика дітей із затримкою психічного розвитку. Затримка психічного розвитку і готовність дітей до шкільного навчання. Особливості пізнавальної активності у дошкільників й молодших школярів із затримкою психічного розвитку.

Тема 6.2. Спеціальне навчання й виховання дітей із затримкою психічного розвитку

Умови успішної корекції психічного розвитку у дітей. Спеціальне навчання дітей із затримкою психічного розвитку. Корекція затримки психічного розвитку дітей в окремих видах діяльності. Розвиток чуттєвого пізнання навколишнього. Розширення знань та уявлень дитини про навколишній світ. Основні напрями навчально-корекційної роботи з дітьми із затримкою психічного розвитку. Особливості структури уроку в класах для дітей із ЗПР. Психолого-педагогічні принципи навчання дітей із ЗПР. Організація роботи з батьками.

Змістовий модуль 7. Педагогічні системи спеціальної освіти: діти з порушеннями опорно-рухового апарату, розладами аутистичного спектру

Тема 7.1. Спеціальна освіта осіб з порушеннями опорно-рухового апарату

Загальна характеристика порушень опорно-рухового апарата. Історія ортопедагогіки. Визначення, причини дитячого церебрального паралічу. Рухові порушення при дитячому церебральному паралічі. Порушення мовлення при дитячому церебральному паралічі. Класифікація дитячого церебрального паралічу. Корекційна робота з дітьми дошкільного віку при ДЦП. Системний підхід до корекційно-педагогічної роботи. Навчання дітей із ДЦП у спеціальних (корекційних) школах. Профорієнтація дітей із ДЦП.

Тема 7.2. Спеціальна освіта при аутизмі, аутистичних рисах особистості.

Поняття про синдром раннього дитячого аутизму й аутистичні риси особистості. Причини виникнення розладів аутистичного спектру. Клініко-психолого-педагогічна характеристика дітей з аутизмом. Методи й прийоми

корекційної допомоги аутичній дитині. Організація корекційно-педагогічної допомоги дітям із РАС.

Змістовий модуль 8. Педагогічні системи спеціальної освіти: діти з порушеннями мовленнєвого розвитку та спеціальна освіта дітей зі складними порушеннями розвитку

Тема 8.1. Історія логопедії

Історичні відомості про мовленнєві порушення в стародавні часи: вказівки Гіпократи, Арістотеля, Галена, Авіцени, Фабріція. Перші відомості про порушення мовлення та засоби їх подолання на Стародавньому Сході: Єгипет (храмова медицина, уявлення про чотири основних елемента світу – вода, земля, повітря, вогонь; Індія (медицина – галузь релігії); Китай; релігійні міфи (мовлення пророка Моїсея; «лікування» Ісуса; казка про Мухамеда). Стародавня Греція й Рим (праці Демокрита, Платона, Геродота, Гіпократа, Арістотеля, Плутарха, Демосфена, Галена, Квінтіліана); Візантія, Стародавня Русь. Лінгвопедагогічні уявлення про розвиток правильного мовлення у дітей у західній Європі та Росії у ХІХ столітті. Медико-педагогічні основи розвитку сучасної логопедії як галузі спеціальної педагогіки.

Тема 8.2. Спеціальна освіта дітей зі складними порушеннями розвитку

Поняття про складне порушення розвитку. Основні групи дітей із поєднаними порушеннями й значення їхнього психолого-педагогічного вивчення. Завдання психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини зі складним дефектом. Психолого-педагогічні основи розвитку й освіти осіб зі складним дефектом. Шляхи й способи організації спеціальної освіти для осіб зі складними порушеннями в розвитку

Змістовий модуль 9. Відбір дітей до спеціальних закладів

Тема 9.1. Відбір дітей до спеціальних закладів.

Визначення й загальна характеристика інклюзивно-ресурсних центрів. Напрями діяльності, завдання, принципи, методи інклюзивно-ресурсних центрів. Етапи діагностичного обстеження в інклюзивно-ресурсних центрах. Основні методи клініко-психолого-педагогічної діагностики відхилень у розвитку дитини. Збір анамнезу й медичне обстеження. Психологічна діагностика. Педагогічне вивчення дитини.

Змістовий модуль 10. Особливості процесу корекційного навчання в спеціальному освітньому закладі.

Тема 10.1. Сутність і особливості процесу корекційного навчання в спеціальному освітньому закладі.

Головні завдання навчання в спеціальному освітньому закладі. Структура процесу навчання. Особливості застосування методів навчання й виховання в корекційно-педагогічному процесі. Форми організації спеціального навчання: індивідуальні заняття, індивідуально-підгрупова форма організації навчання, урок; допоміжні форми організації педагогічного процесу в спеціальній школі-інтернаті – проведення факультативів, гурткова й клубна роботи, олімпіади, змагання, огляди, конкурси, вікторини, тематичні вечори, походи й експедиції. Засоби навчання в системі фахової освіти: слово вчителя; дактильне й жестове мовлення; зорове сприйняття усного мовлення; піктограми; комунікаційні або лінгвістичні дошки; спеціальні електронні засоби комунікації. Використання музичних, образотворчих засобів виховання, ручної праці, художньо-мовленнєвої і театралізовано-ігровій

діяльності, друкованої продукції, технічних засобів навчання, аудіовізуальних засобів і комп'ютерних програм у практиці навчання дітей, що мають особливості розвитку. Професійна діяльність і особистість педагога системи спеціальної освіти.

3. Рекомендована література

Базова

1. Выготский Л.С. Собр. соч. в 6-ти т. / Л.С. Выготский. – М.: Изд-во Акад. пед. наук, 1983. – Т. 5. Основы дефектологии / Под ред. Т.А. Власовой. – 1983.– 369 с.
2. Дегтяренко Т.М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: [навчальний посібник] / Т.М. Дегтяренко, Л.С. Вавіна. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 302 с.
3. Дефектологічний словник: навчальний посібник / за ред. В. В. Бондаря, В. М. Синьова. – К.: МП Леся, 2011. – 528 с.
4. Кисла О.Ф. Корекційна педагогіка: навчальний посібник для студентів спец. «Дошкільна освіта» К.: Кондор, 2016. – 320 с.
5. Колишкін О.В. Корекційна освіта. Вступ до спеціальності: навчальний посібник для студентів ВНЗ Суми : Університетська книга, 2016. – 168 с.
6. Кочерга О. В., Шорохова В. В. Психофізіологія дітей з особливими потребами: методичні рекомендації К.: Ред. газ. з дошк. та поч. освіти, 2012. – 128 с.
7. Мартинчук О.В. Основи корекційної педагогіки: [навч.-метод. посіб. для студентів напряму підготовки «Дошкільна освіта»] / Олена Валеріївна Мартинчук. – К.: Київськ. ун-т імені Бориса Грінченка, 2010. – 288 с.
8. Основи корекційної педагогіки: навчально-методичний посібник / С. П. Миронова, О. В. Гаврилов, М. П. Матвеева; [за заг. ред. С. П. Миронової]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2010. – С. 23-30.
9. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсую чого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від 27.03.2006. – № 240/ 165.
10. Синьов В. М. Розумова відсталість як педагогічна проблема Київ, 2007. – 118 с.
11. Спеціальна педагогіка: [понятійно-термінологічний словник] / За ред. акад. В.І. Бондаря. – Луганськ: Альма-матер, 2003. – 436 с.
12. Холковська І.Л. Корекційна педагогіка / Ірина Леонідівна Холковська. – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2007. – С. 6-23.

Допоміжна

1. Бондар В.І., Золотоверх В.В. Історія олігофренопедагогіки. – К.: Знання, 2007. – 375 с.
2. Вавіна Л.С. Розвиваємо у дитини вміння бачити: Від народження до 6 років: [поради батькам] / Л.С. Вавіна, В.М. Ремаржевська. – К.: Літера ЛТД, 2008. – 128 с., іл.

3. Вступ до абілітації та реабілітації дітей з обмеженнями життєдіяльності: [навчально-методичний посібник] / Л.Б. Люндквіст, В.В. Бурлака, А.Г. Шевцов [та ін.]. – К.: Герб, 2007. – 288 с.
4. Дитина зі світу тиші: на допомогу батькам нечуючої дитини / за ред. С. В. Кульбиди. – К.: Пед. думка, 2008. – 183 с.
5. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 2006. – № 2-3. – С. 36-42.
6. Закон України «Про спеціальну освіту» (проект) // Міністерство освіти і науки. URL: <http://www.mongov.ua>
7. Ілляшенко Т.Д. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі (Дошкільний і молодший шкільний вік) / Т.Д. Ілляшенко, А.Г. Обухівська, О.В. Романенко, Н.С. Скрипка. – К., 2003. – 155 с.
8. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, О.М. Таранченко. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 96 с.
9. Колупаєва А.А. Діти з особливими потребами та організація їх навчання: [навч.-метод. посіб.] / А.А. Колупаєва, Л.О. Савчук. – К.: Видавнича група «АТОПОЛ», 2011. – 273 с.
10. Особливості розвитку, виховання та навчання дітей з порушеннями слуху дошкільного віку: [наук.-метод. посіб.] / За ред. С.В. Литовченко. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 128 с.
11. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями зору та слуху / За заг. ред. Л.С. Вавіної. – К.: Наук. Світ, 2009. – 168 с.
12. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями опорно-рухового апарату та розумового розвитку / За ред. Л.С. Вавіної. – К.: «АТОПОЛ», 2010. – 242 с.
13. Психолого-педагогічний супровід дітей з порушеннями слуху та інтелекту / За заг. Ред. В.І. Бондаря, В.В. Засенка. – К.: ТОВ «Поліпром», 2007. – 171 с.
14. Сак Т.В. Особлива дитина: Від народження до 6 років: [поради батькам] / Тамара Василівна Сак. – К.: Літера ЛТД, 2008. – 144 с., іл.
15. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: [підручник] / Віктор Миколайович Синьов. – Частина I – Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – 238 с.

4. Методи навчання: словесні (бесіда, лекція, розповідь, пояснення, дискусія тощо); наочні (спостереження, демонстрація тощо); практичні (практичні і дослідницькі роботи тощо); методи стимулювання і мотивації навчальної діяльності (метод створення пізнавальних ситуацій, навчальної дискусії, використання життєвого досвіду); методи за характером пізнавальної діяльності, які використовуються під час теоретичної і практичної підготовки: пояснювально-ілюстративний; репродуктивний; проблемного викладу; частково-пошуковий; пошуковий.

5. Форма підсумкового контролю успішності навчання: екзамен.

6. Система оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Додаткова інформація:

1. Інформаційні ресурси:

<http://www.pdkintl.org/kappan/k0206sti.htm>

<http://www.ussf.kiev.ua>

http://www.learning.gov.ab.ca/k_12/specialneeds

www.isp-2006.narod.ru <http://www.ikpp.npu.edu.ua/>

2. За виконання курсової роботи

Пояснювальна записка	Ілюстративна частина	Захист роботи	Сума
до 35	до 35	до 30	100